

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

ВІВЧАР Юрій Федорович

**Митний контроль в Україні: прагматика реалізації та
вектори вдосконалення /
Customs control in Ukraine: practical implementation
and areas for improvement**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньо-професійна програма – Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФФАм-21
Ю. Ф. Вівчар

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, А. Я. Кізима

Кваліфікаційну роботу допущено до захисту:

" __ " _____ 2025 р.

Завідувач кафедри
_____ А. І. Крисоватий

ТЕРНОПІЛЬ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ Теоретичні основи митного контролю у контексті боротьби з протиправною поведінкою суб'єктів митної системи	6
1.1. Митний контроль: сутність категорії	6
1.2. Митні правопорушення: умови виникнення та мотиви їх здійснення	12
РОЗДІЛ 2 Прагматика митного контролю в Україні.....	18
2.1. Аналіз показників митної статистики як інформаційної бази митного контролю	18
2.2. Моніторинг діяльності митних органів щодо виявлення порушень митних правил	24
РОЗДІЛ 3 Вектори вдосконалення митного контролю в Україні на основі використання світового досвіду	32
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45

ВСТУП

Актуальність дослідження. Необхідність існування митного контролю викликана проблематикою існування в економіці України такого явища як порушення суб'єктами бізнесу митного законодавства. Вважається, що саме митний контроль є найбільш дієвим інструментом як попередження, так і боротьби з митними правопорушеннями, які є для держави загрозою з позиції забезпечення економічної безпеки. Контрабанда та порушення митних правил, які у кінцевому підсумку призводять до недоотримання митних надходжень, є серйозною проблемою як у мирний час, так і особливо у період війни, коли існує гостра потреба фінансових ресурсах, а митні надходження є складовою формування дохідної частини бюджету.

Протиправна поведінка платників податків є тим дестабілізуючим фактором, який не дозволяє планувати і прогнозувати доходи бюджету у частині митних надходжень і відповідно впливає на витратну частину бюджету, а це різноманітні соціальні програми, а у воєнний час – це фінансування Збройних Сил України.

Відповідно, митний контроль розглядається як основа для попередження і боротьби з митними правопорушеннями, який дозволяє мінімізувати негативні наслідки від існування самого явища порушень у митній сфері, особливо ухилення від оподаткування, яке призводить до недонадходження митних платежів і крім того, воно стимулює таке явище як корупція у митних органах. Митний контроль виступає частиною фінансового контролю у країні, маючи свій метод, предмет, об'єкт, суб'єкт, завдання, набір як загальних так і специфічних інструментів контролю тощо.

Серед вчених, які займаються проблематикою митного контролю можна назвати таких відомих науковців як Альошкін В., Бережнюк І., Вакульчик О., Вишинська Т., Гребельник О., Герчаківський С., Годованець О., Голинський Ю., Гриник І., Гуцаленко Л., Денисенко В., Десятнюк О., Додін Є., Дьяченко О., Калінеску Т., Ковальова М., Костишин Ю., Крисоватий А., Кулик Г., Литвин С.,

Марчук У., Недобега О., Пашко П., Саварець А., Сисолятіна І., Тоцька Т., Фабіянська В., Хомулянський В., Щербатюк Н. та інші.

Але зрозуміло, що незважаючи на велику кількість досліджень у сфері митного контролю, сьогодні, а саме війна в Україні, зумовлює появу таких обставин, які кардинально впливають на його якісні та кількісні характеристики і висуває на передній план необхідність перегляду усталених підходів до функціонування митного контролю з позиції держави. Все вищеперераховане і зумовило вибір теми даної кваліфікаційної роботи.

Мета роботи. Зумовлена необхідністю перегляду ролі та значення митного контролю в умовах війни і полягає у розгляді його теоретичних і практичних основ, вдосконалення основних методів, способів проведення та вдосконалення із врахуванням світового досвіду.

Основними завданнями, які необхідно було виконати у процесі написання роботи були:

- теоретичне дослідження суті категорії «митний контроль»;
- виявлення характерних ознак процесу порушення митного законодавства;
- аналіз практичних аспектів митного контролю;
- пропозиції щодо вдосконалення митного контролю в Україні в контексті кращого світового досвіду.

Об'єктом дослідження є митний контроль як складова митної системи України.

Предметом дослідження є прагматика реалізації та напрями вдосконалення митного контролю в Україні.

Методи дослідження. У роботі були застосовані методи аналізу та синтезу, теоретичного узагальнення, абстрактно – логічний, порівняння, метод графічного аналізу.

Інформаційну базу роботи складають законодавчі акти у сфері митної політики, статистичні дані, матеріали періодики, офіційні дані Державної митної служби.

Практична значущість: отримані теоретичні і практичні результати можуть бути використані у практичній діяльності органів управління митними відносинами в Україні; органами законодавчої влади при розробці нормативно-правових актів, які регулюють митну діяльність в Україні.

Наукова новизна роботи полягає в обґрунтованому виробленні конкретних векторів розбудови митного контролю в Україні із врахуванням європейського розвитку України та входженням держави у світовий митний простір.

Апробація. Результати дослідження апробовані на XXI Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів» (м. Тернопіль, 24 травня 2024 р.) та на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Комунікація як чинник транспарентності соціальної взаємодії. Ера цифровізації» (23 - 24 жовтня 2025 року).

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний текст роботи викладений на 44 сторінках, у тому числі робота містить 13 таблиць, 7 рисунків. Список використаних джерел налічує 57 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ У КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ З ПРОТИПРАВНОЮ ПОВЕДІНКОЮ СУБ'ЄКТІВ МИТНОЇ СИСТЕМИ

1.1. Митний контроль: сутність категорії

Розгляд суті категорії митний контроль доцільно почати з його визначення, яке наведене в основному нормативно – правовому акті, який регулює митну діяльність в Україні, а саме Митному кодексі України. Згідно нього «митний контроль – це сукупність заходів, що здійснюються винятково фіскальними органами для виконання мінімуму митних процедур з метою забезпечення додержання митного законодавства» [31]. Якщо у даному визначенні наведені загальні положення щодо розуміння його суті, то далі у Митному кодексі наведена основна його риса, а саме те, що «митному контролю властива вибірковість, тобто форми та обсяги контролю, достатнього для забезпечення дотримання митного законодавства при митному оформленні, обираються митницями на підставі результатів застосування системи управління ризиками» [31]. Це важливо пам'ятати і впроваджувати у практику діяльності митних органів. виходячи з того, що вибірковість є основою митного контролю у світі, зокрема і Європі, куди ми прагнемо потрапити, тому важливість вибірковості контролю важко переоцінити.

Якщо ж звертатися до поглядів вчених – економістів, які розглядають митний контроль з теоретичної точки зору, то він розглядається як «складова митної системи держави, яка реалізується з метою виконання митними органами основних функцій покладених на них» [2, с. 204].

Деякі автори розглядають митний контроль більш широко і трактують його як «систему законодавчо встановлених заходів, що здійснюють митні

органи для забезпечення дотримання вимог податкового і митного законодавства, охорони державної та суспільної безпеки, економічних інтересів, виявлення та запобігання протиправним діям фізичних осіб та суб'єктів господарювання» [54, с. 387]. І далі у визначенні автор розглядає, яким чином реалізувати митну діяльність у країні через «сукупність заходів для забезпечення належного виконання митного законодавства; специфічну діяльність митних органів, спрямовану на реалізацію передбачених законодавством завдань і функцій з метою отримання учасниками митних відносин митного законодавства» [54, с. 387].

У загальному, у цьому визначенні вже вказується і на важливість законодавчого регулювання митних відносин і одночасного його дотримання; і на суб'єктів митних правовідносин, зокрема державних органів, а саме митних і суб'єктів господарювання і фізичних осіб.

Суто з позиції дотримання митного законодавства суб'єктами митних правовідносин, а саме фіскальними органами, під якими все таки мається на увазі Державна митна служба України та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, митний контроль у наступному визначенні «розглядається як сукупність заходів, що здійснюються фіскальними органами України в межах своєї компетенції з метою дотримання норм митного законодавства, міжнародно-правових актів з питань державної митної справи усіма суб'єктами митних правовідносин» [7, с. 13].

Наступний погляд вчених на суть митного контролю поєднує у собі і макроекономічний підхід, де він розглядається як «вид державного контролю та важлива функціональна складова митної системи» [4, с. 34] і як процес на макрорівні який «реалізується на етапі переміщення товарів через митний кордон, проведення відповідних митних формальностей відносно об'єктів контролю і їх реалізації на митній території держави, якому властиві функції фінансового контролю у процесі адміністрування митних платежів» [4, с. 34]. Важливим у цьому визначенні є і те, що він розглядається як складова фінансового контролю в Україні, що надає йому ваги як частині державної

політики у сфері державних фінансів і виводить його на державний важливий рівень.

Як особливого виду державного фінансового контролю його розглядає і наступний автор, але вже вказуючи, чому ж він особливий: «здійснюється у зонах митного контролю уповноваженими суб'єктами під час переміщення товарів та інших предметів (залежно від їх виду та мети переміщення), сплати митних платежів, виконання приписів контролюючих органів, моніторингу виконання приписів, визначеними методами (документальна перевірка, огляд, постмитний аудит, опитування тощо) та спрямований на попередження порушень і дотримання підконтрольними суб'єктами чинного законодавства» [22, с. 43]. У цьому визначенні вже вказані методи, які застосовуються у митному контролі його суб'єктами, а саме перевірка, огляд, пост митний аудит; мета застосування цих методів, а саме попередження і дотримання митного законодавства; результати процесів на митниці, зокрема сплата митних платежів. Принагідно зауважимо, що якщо контроль за сплатою митних платежів виділяється багатьма авторами як завдання митних органів, то виконання різних приписів та моніторингу за цим процесом, не так часто зустрічається при аналізі визначень митного контролю.

Важливим з позиції розуміння суті того чи іншого процесу, його подальшого розвитку, окреслення принципів його функціонування. У нашому випадку, принципи функціонування митного контролю сформульовані знову ж таки в основному нормативно – правовому митному акті, а саме Митному кодексі наведено:

1. «Митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України.

2. Митний контроль здійснюється виключно органами доходів і зборів відповідно до цього Кодексу та інших законів України.

3. Митний контроль передбачає виконання органами доходів і зборів мінімуму митних формальностей, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань державної митної справи.

4. Митний контроль товарів, транспортних засобів у пунктах пропуску через державний кордон України здійснюється відповідно до типових технологічних схем митного контролю, що затверджуються Кабінетом Міністрів України.

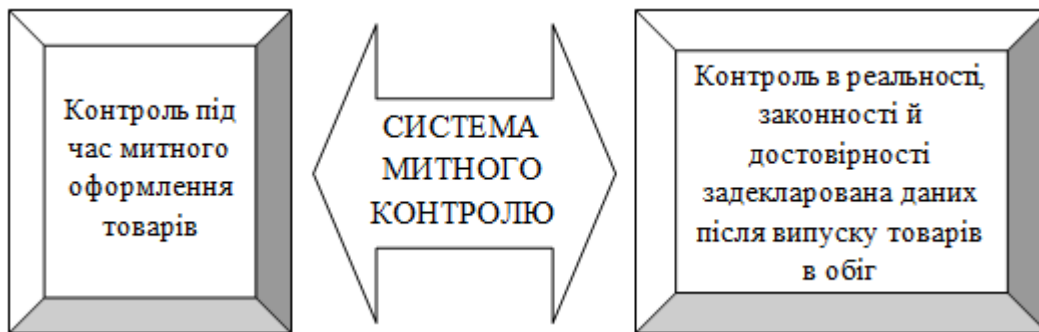
5. Розклад руху транспортних засобів, що здійснюють регулярні міжнародні рейси, затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту державного кордону.

6. З метою підвищення ефективності митного контролю органи доходів і зборів взаємодіють з учасниками зовнішньоекономічної діяльності, уповноваженими економічними операторами, іншими особами, діяльність яких пов'язана із здійсненням зовнішньої торгівлі, та з їх професійними об'єднаннями (асоціаціями)» [31].

На основі розуміння цих принципів функціонування митного контролю, сформувався думка багатьох вчених щодо нього. Зокрема, на цьому розумінні базується визначення митного контролю, щодо якого «забезпечення дозвільного порядку переміщення товарів, транспортних засобів та інших предметів, через митний кордон України; стягнення мита, податків та інших митних платежів; забезпечення законного переміщення валюти через митний кордон України; створення умов, для збільшення товарообігу; забезпечення законних прав фізичних та юридичних осіб при здійсненні митного контролю» [29] є його основними функціями. Як бачимо, до основних функцій митного контролю віднесено як забезпечення процесів переміщення товарів, робіт і послуг через митницю, так і результати цього процесу, а саме справляння митних платежів через дотримання прав суб'єктів бізнесу і фізичних осіб, але ми б ще добавили і дотримання інтересів держави як основного суб'єкта митних правовідносин.

Вважаємо правильною позицію авторів, які прямо вказують на те, що: «митний контроль представляє сукупність перевірних заходів, здійснюваних митними органами в межах своєї компетенції на засадах вибіркової» [2, с. 207]. Ми вже вказували на те, що саме принцип вибіркової лежить в основі застосування митного контролю за кордоном і магістральним шляхом його вдосконалення на сучасному етапі інтеграції економіки України у європейський простір саме у частині державної митної політики, є саме дотримання принципу вибіркової у діяльності митних органів України.

Щоб зрозуміти наскільки складним явищем є митний контроль, наведемо для порівняння два рисунки (рис.1.1. і 1.2), які відображають розуміння авторами його суті.

Рис. 1.1. Складові системи митного контролю [7, с. 14]

Перше розуміння його суті, якщо відштовхуватися від даних рис.1.1, є спрощеним і характеризує вже безпосередній процес контролю товарів, які переміщуються через митний кордон України. Можна говорити, що такий контроль є суттю митного контролю, оскільки внаслідок застосування певних прийомів, форм та методів митного контролю, під час цього процесу і виникають відносини між державою і платниками податків, наприклад з приводу сплати митних платежів, що є важливим для функціонування держави з позиції формування її доходів.

Але більш глибоке розуміння суті митного контролю із відображенням всіх його складових і на різних рівнях управління, на наш погляд, відображено на рис.1.2.

Рис. 1.2. Складові елементи митного контролю [4, с. 19]

Як видно з рис.1.2 митний контроль включає у себе як загальні основи, зокрема наявність нормативно-правової бази для його регулювання і що є основою для його ефективної взаємодії з платниками податків і до існування його форм, певних процедур контролю, митних експертиз, принципів проведення, організаційних аспектів функціонування тощо. Окремо необхідно виділити те, що на рис.1.2 відображено систему управління ризиками, про яку ми вже згадували вище і яка повинна стати основою функціонування митного контролю в Україні, навіть не по причині, що ризики лежать в основі діяльності митних органів за кордоном, а тому, що вони дійсно дозволяють створювати такий митний контроль, який є ефективним.

Таким чином, митний контроль в Україні є об'єктивною реальністю, зі своїм інструментарієм, його значення особливо посилюється у період війни у зв'язку з гострою потребою фінансових ресурсів і він може

дозволити більш повно наповнювати дохідну частину бюджету за рахунок митних платежів.

1.2. Митні правопорушення: умови виникнення та мотиви їх здійснення

Як вже було розглянуто у параграфі 1.2., значення митного контролю полягає саме у попередженні і боротьбі з митними правопорушеннями, які призводять до негативних результатів не тільки у митній сфері, а й взагалі в економіці загалом. Доцільно вивчити на теоретичному рівні, що ж це за явище. Для того щоб сформулювати основні вектори вдосконалення митного контролю як складової фінансового контролю, що буде сприяти покращенню фінансового становища країни в умовах війни.

Як і при розгляді першого питання, доцільно почати вивчення суті митних правопорушень або ще як часто зустрічаються у літературі такі синоніми даного поняття як наприклад порушення митних правил, яке згідно Митного кодексу України є «адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства країни порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій із товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність» [31].

Зустрічається така інтерпретація цього терміну як митні злочини, зокрема «це особлива та специфічна група злочинів, тому відносно них кримінальна

політика нашої держави вимушена знайти також специфічні, адекватні цим злочинам заходи (засоби, методи) протидії» [10, с. 364]

Цей же автор у подальшому виділяє ще такі поняття як «митна злочинність» та «митна деліктність», що свідчить про багатогранність цього процесу у митній сфері [11].

Якщо розглядати і вивчати дану проблематику на теоретичному рівні, то можна погодитись з точкою зору, що «делікт і правопорушення в загальному розумінні є тотожними поняттями. Різницю між ними неможливо та нема змісту з'ясувати у фінансових дослідженнях...митні делікти є не чим іншим як митними правопорушеннями» [52, с. 87-88]. На практиці ж без різниці як називається цей процес, тому що він у будь-якому випадку порушує встановлене митне законодавство, іде врозрід з інтересами держави у митній сфері і потребує попередження і ефективної боротьби з ним.

Існує ще поняття митного ризику, який теж характеризується імовірністю настання негативних наслідків для митної галузі країни: «митний ризик – це ймовірність реалізації певної митної загрози з прогнозованим або непрогнозованим можливим збитком, а також її можливих наслідків у митній галузі» [15, с. 181]. Також тут застосовується ще термін «митна загроза», але ще раз повторимося, що ці всі різновидності є важливими з теоретичної точки зору, а на практиці все вимірюється обсягом завданої у тій чи іншій формі шкоди (матеріальної, моральної тощо.)

Говорячи про причини та мотиви здійснення митних правопорушень, відразу відзначимо, що дані табл.1.1 характеризують тільки невелику частину з тих, які існують на практиці, але наприклад таке порушення як несплата митних платежів, є одним з найбільш розповсюджених і яке призводить до проблем у формуванні доходів держави за рахунок митних платежів, що недопустимо у воєнних умовах. Взагалі всі види правопорушень здійснюються або з метою отримання певних фінансових вигод, або отримання якихось переваг у веденні свого бізнесу і дуже часто окрім прямих фінансових втрат для

держави цей процес ще супроводжується таким явищем як корупція, яка теж є негативним явищем, яке шкодить економіці країни.

Табл.1.1

Мотиви та механізм попередження порушення митних правил суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності*

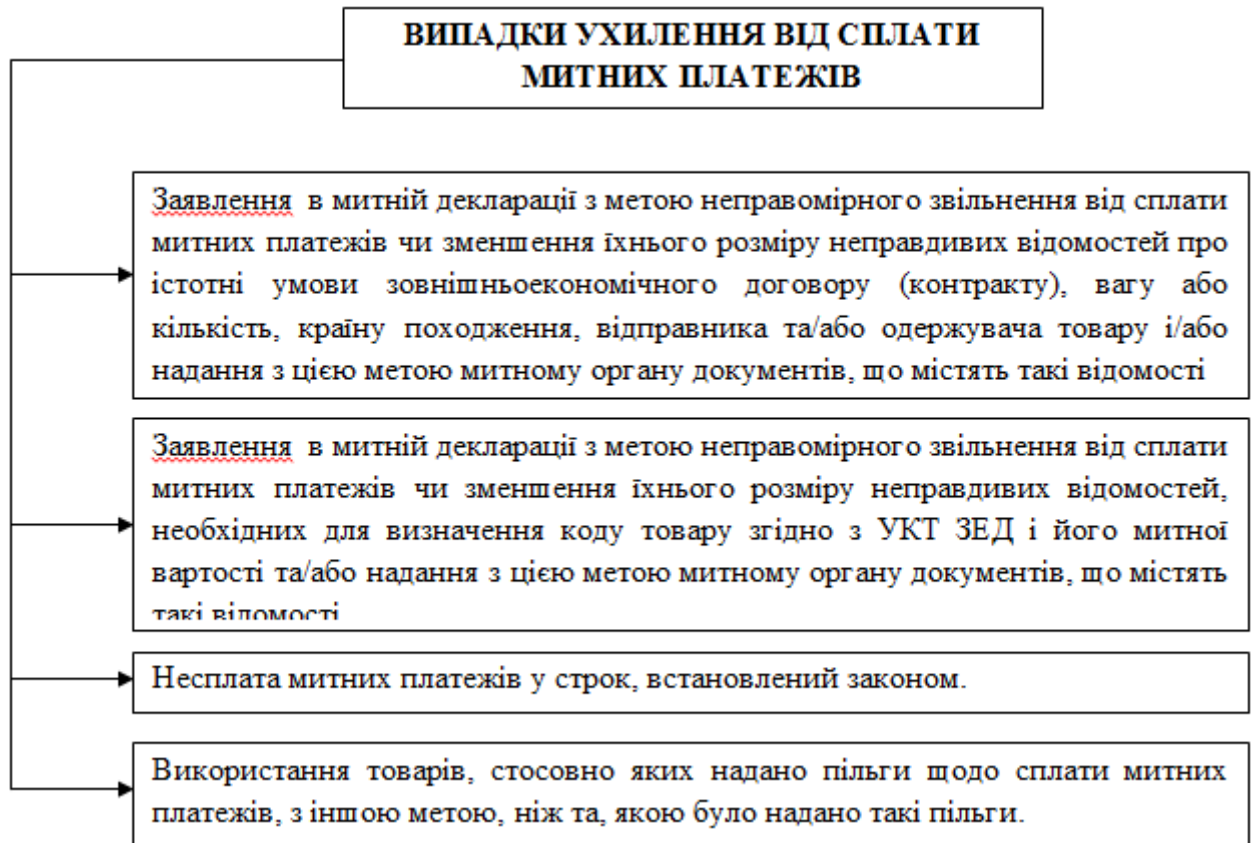
Мотиви вчинення порушення митних правил			
Несплата митних платежів	Ухилення від заходів нетарифного регулювання	Безпідставне відшкодування податків	Незаконні переваги у комерційній діяльності
Очікування порушників: отримання фінансової вигоди та переваг у торгівлі, зняття тиску з боку конкурентів			
Способи попередження та виявлення порушення митних правил			
Митний контроль, у тому числі документальний контроль	Застосування системи аналізу ризиків	Оперативно-розшукова діяльність	Постаудит можливих ПМП
Очікуваний результат: збільшення надходжень до Державного бюджету, уникнення не добросовісної конкуренції, недопущення на внутрішній ринок небезпечних та неякісних товарів			

*Побудована на основі [13, с. 219]

Як ми вже вище відмічали, найбільш гостро перед країною в умовах війни стоїть проблема наявності фінансових ресурсів для її ведення і любі причини і дії, які призводять до їх втрат, є недопустимі, враховуючи що якраз за рахунок податків і зборів фінансуються Збройні Сили України.

На рис.1.3 якраз відображено механізм здійснення протиправних дій щодо ухилення від сплати митних платежів, які призводять до недоотримання їх у бюджет. Це і заниження митної вартості, що є найбільш поширеним методом ухилення від сплати митних платежів за допомогою

якого мінімізується їх сплата; порушення термінів сплати митних платежів; використання митних пільг не по цільовому призначенню; надання неправдивих даних у звітності тощо.

Рис. 1.3. Протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів [52, с. 124]

У главі 68 Митного кодексу України відображено види порушень митних правил, зокрема: «порушення режиму зони митного контролю (стаття 468); Неправомірні операції з товарами, митне оформлення яких не закінчено, або з товарами, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем(стаття 469); недоставлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та документів до органу доходів і зборів призначення, видача їх без дозволу органу доходів і зборів або втрата (стаття 470);порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю (стаття 471); недекларування товарів,

транспортних засобів комерційного призначення (стаття 472); недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення (стаття 472); пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання (стаття 473); перешкоджання посадовій особі органу доходів і зборів в доступі до товарів, транспортних засобів, документів (стаття 474); неподання органу доходів і зборів звітності щодо товарів, які перебувають під митним контролем (стаття 475); переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності (стаття 476); порушення встановленого законодавством порядку ввезення товарів на територію вільної митної зони, вивезення товарів за межі цієї території та/або встановленого законодавством порядку проведення операцій з товарами, поміщеними в режим вільної митної зони (стаття 477); порушення порядку зберігання товарів на митних складах та здійснення операцій із цими товарами (стаття 478); порушення порядку або строків розпорядження товарами, розміщеними у магазині безмитної торгівлі (стаття 479); порушення порядку здійснення операцій з переробки товарів (стаття 480); перевищення строку тимчасового ввезення або тимчасового вивезення товарів (стаття 481); переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем (стаття 482); переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю (стаття 483); зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю (стаття 484); дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів (стаття 485)» [31].

Таким чином, як видно з вищенаведеного переліку, на практиці існує велика кількість порушень митних правил, які є об'єктом митного контролю, який націлений на попередження і боротьбу з ними існуючим інструментами,

зокрема за допомогою форм або документального, зокрема найбільш ефективного, а саме документальних перевірок або фактичного (фізичного) контролю, наприклад митних оглядів і застосування яких обумовлюється наявністю того чи іншого митного правопорушення.

Поряд із застосуванням прийомів документального контролю необхідно пам'ятати і про превентивний контроль, який дозволяє ще до здійснення митного правопорушення запобігти його здійсненню у тих чи інших масштабах, що завжди дешевше з позиції людських і матеріальних витрат, що завжди краще для держави.

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАТИКА МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз показників митної статистики як інформаційної бази митного контролю

Говорячи безпосередньо вже про прагматику митного контролю, відмітимо, що серед чинників, які впливають на його ефективність, а це і інструменти його здійснення, і нормативно - правова база, професіоналізм митних працівників, співпраця з міжнародними партнерами тощо, важливим фактором виступає інформаційна база, на основі якої і здійснюється митний контроль, якщо вона не достовірна та неповна, то зрозуміло, що і процес контролю, і кінцеві його результати будуть не відповідати реальному стану речей у митній сфері. Тому так важливо розглянути порядок формування показників, які формують економічний потенціал країни, зокрема у митній сфері.

Перш за все, найважливішими показниками, є показники зовнішньої торгівлі, а саме експорту та імпорту, які формують митний потенціал країни. Як видно з даних табл.2.1., яка відображає структуру експорту та імпорту по його напрямках, то на протязі 2023 – 2025 рр., вона змінювалася тільки у величині відсотків, але загалом по експорту найбільша питома вага припадала на країни ЄС (58-65%), потім інші країни (31- 37%) і вже потім країни СНД (4-5%). Такі цифри є логічними зважаючи на європейський напрямок руху нашої країни і на триваючу війну і на наш погляд вони тільки будуть збільшуватись у напрямку збільшення зовнішньоторгівельних зв'язків з країнами Європейського Союзу.

Таблиця 2.1.

Стан зовнішньої торгівлі товарами за 2023 - 2025 рр., % [42]

Показники	2023	2024	2025 (січень жовтень)
Експорт ЄС/ експорт СНД /інші	65/4/31	60/4/36	58/5/37
Імпорт ЄС/ імпорт СНД /інші	51/2/47	50/1/49	47/1/52

Дані табл.2.2 відображають обсяги зовнішньоторгівельної діяльності за 2023 – 2024 рр. Як видно з даних таблиці 2.2., товарообіг між Україною та країнами ЄС у 2023 році склав 55 380 млн дол., з експортом у 23 237 млн дол., імпортом у 32 593 млн грн. і відповідно сальдо склало - 9 356 млн грн.; у 2024 році сальдо торгівлі знову негативне - 10 9080 млн грн., при товарообігу у 60 372 млн грн., експорту у 24 732 млн грн., імпорту у 35 640 млн грн. Як бачимо, що у 2023 році, що у 2024 році сальдо зовнішньої торгівлі з країнами ЄС є від’ємним, що для економіки країни є негативним явищем.

Така сама картина спостерігається і по торгівлі з іншими країнами, де по експорту негативне сальдо у 2023 році склало – 18 558 млн грн. а по експорту – 19 212 млн грн., позитивне сальдо спостерігалось тільки по торгівлі з країнами СНД, але суми торгівлі у десятки разів менші від сум торгівлі з країнами ЄС та іншими країнами. Це не вплинуло на загальну картину зовнішньої торгівлі України, де спостерігається негативне сальдо у сумі 27 457 млн грн. у 2023 році і – 29 090 млн грн. у 2024 році.

Таблиця 2.2.

**Стан зовнішньої торгівлі товарами у січні-грудні 2024 року
(відносно січня-грудня 2023 року), мільйонів доларів США [42]**

Країни	2023				2024			
	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Сальдо	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Сальдо
Всього	99 414	35 958	63 456	-27 457	112 267	41 589	70 679	-29090
ЄС	55 830	23 237	32 593	-9 356	60 372	24 732	35 640	-10 9080
СНД	2 795	1 606	1 190	416	2 611	1 821	790	1 031
Інші	40 789	11 116	29 673	-18 558	49 284	15 036	34 248	-19 212

За січень – жовтень 2025 року картина не змінилася: - 34 543 млн грн. загальне негативне сальдо; - 12 626 млн грн. негативне сальдо склало по країнах ЄС; - 23 033 млн грн. по інших країнах і тільки позитивне сальдо по торгівлі з країнами СНД у 1 115 млн грн., але знову ж таки така мала сума товарообігу у 2 341 млн грн., не може вплинути на загальне негативне сальдо України.

Дані таблиці 2.3 деталізують дані попередньої таблиці, а саме, вони показують через кордони яких країн надходить найбільша кількість товарів, що з позиції митного контролю дозволить сконцентрувати на цих ділянках більшу кількість ресурсів як людських, так і матеріально – технічних.

Як видно, найбільша кількість товару переміщається через кордон припадає з Польщею: у 2023 році 32,52 млн тонн, а у 2024 році – 32,83 млн тонн; Словаччиною – у 2023 році 15, 18 млн тонн і у 2024 році – 13,36 млн тонн; Угорщиною – 5,87 млн тонн і 4,57 млн тонн відповідно і Румунією – 10,5 млн тонн і 9,26 млн тонн відповідно.

У загальному переміщення через ці пункти пропуску зменшилось у 2024 році у порівнянні з 2023 роком на 4,1 млн тонн, незначне збільшення спостерігалось тільки по переміщеннях через кордон з Польщею на 0,31 млн тонн. Що стосується переміщення через пункти пропуску з країнами СНД, то логічно що таких переміщень не спостерігається через кордони країни агресора і Білоруссю і тільки воно існує через кордон з Молдовою: 5,81 млн тонн у 2023 році і 4,27 млн тонн у 2024 році.

Табл.2.3

Окремі показники спеціальної митної статистики переміщення через кордон України товарів за ділянками кордону за період січень – грудень 2023 – 2024 рр., млн. тонн [42]

Пропущено товарів	2023	2024
Польща	32,52	32,83
Словаччина	15,18	13,36
Угорщина	5,87	4,57
Румунія	10,5	9,26
<i>Всього кордон з країнами ЄС</i>	64,13	60,03
Російська Федерація	-	-
Білорусь	-	-
Республіка Молдова	5,81	4,27
<i>Всього кордон з країнами СНД</i>	47,51	11,02
Через морські пункти пропуску	76,37	97,91
Через авіаційні пункти пропуску	0,00	0,00

Логічно, що переміщення товарів не здійснюється через авіаційні пункти пропуску у зв'язку з закриттям повітряного простору України через війну, зато збільшилось через морські пункти пропуску на 21,54 млн тонн з 76,37 млн тонн у 2023 році до 97,91 млн тонн у 2024 році.

Деталізацію негативного сальдо, але вже у розрізі основних груп товарів, ми можемо побачити у табл.2.4. Як видно з даних таблиці, найбільше негативне сальдо у нас по торгівлі машинами, устаткуванням та транспортом: у 2023 році – 16 966 млн дол., у 2024 році – 21 527 млн дол.; продукції хімічної промисловості: - 9 894 млн дол. і – 10 541 млн дол. відповідно; паливно-енергетичних продуктах: - 9 947 млн дол і - 8 696 млн дол.. відповідно і по інших групах товарів цифри не є значними і визначальними для відслідковування тенденцій.

Що стосується товарів по яких існує позитивне сальдо торгівлі товарами, то це найбільш значущими групами товарів є продовольчі товари та с/г

продукція – 14 896 млн дол. у 2023 році і 16 968 млн дол. у 2024 році;
 мінеральні продукти - 1 693 млн дол. у 2023 році і 2 895 млн дол. у 2024 році.

Таблиця 2.4.

**Стан зовнішньої торгівлі товарами (за групами товарів)
 за 2023 - 2024 роки, млн дол [42]**

Найменування	2023			2024		
	Експорт	Імпорт	Сальдо	Експорт	Імпорт	Сальдо
Всього	35 958	63 456	-27 497	41 589	70 679	-29 090
Продовольчі товари та с/г продукція	21 846	6 950	14 896	24 607	7 639	16 968
Мінеральні продукти	1 963	270	1 693	3 159	264	2 895
Паливно-енергетичні продукти	391	10 338	-9 947	201	8 898	-8 696
Продукція хімічної промисловості. каучук	1 145	11 039	-9 894	1 204	11 744	-10 541
Шкірсировина, хутро та вироби з них	78	258	-180	100	252	-152
Деревина та целюлозно-паперові вироби	1 713	1 014	699	1 700	1 146	554
Текстиль, текстильні вироби, взуття	407	2 880	-2 474	748	2 857	-2 109
Вироби з камення, скла. кераміка	293	689	-396	324	722	-398
Метали та вироби з них	3 888	3 357	531	4 444	3 860	583
Машини, устаткування та транспорт	2 852	19 818	-16 966	3 459	24 986	-21 527
Інші товари	1 383	6 842	-5 459	1 642	8 309	-6 666

Вищенаведені аналітичні дані важливі з позиції концентрації митного контролю не на всіх групах товарів, які експортуються чи імпортуються, а на найбільш значущих, які визначають структуру експортно - імпортних операцій і

від яких держава має найбільший ефект, зокрема стосовно сплати митних платежів.

Табл.2.5.

Окремі показники спеціальної митної статистики декларування за 2023 – 2024 років [42]

Показник	2023	2024
<i>Оформлено митних декларацій форми (за формою ЄАД,) тис шт:</i>	3 517,0	3 757,8
на ввезення (надходження)	2 540,3	2 857,6
на вивезення (пересилання)	950,0	878,2
на внутрішній транзит (каботаж)	12,8	14,6
на прохідний транзит	14,5	7,4
<i>Оформлено електронних митних декларацій (за формою ЄАД), тис шт:</i>	3 501,2	3 743,3
на ввезення (надходження)	2 530,2	2 847,4
на вивезення (пересилання)	947,2	875,1
на внутрішній транзит (каботаж)	12,8	14,6
на прохідний транзит	11,0	6,5
<i>Оформлено інших митних документів, тис шт:</i>	485,1	316,6
уніфікованих митних квитанцій МД-1	212,6	209,1
оглядових розписів М-15	176,0	57,3
митних декларацій М-16	96,5	50,2
<i>Кількість осіб - резидентів, які здійснюють операції з товарами і перебувають на централізованому обліку, тис. осіб:</i>	196,3	209,7
взятих на облік з початку року	15,6	13,4
здійснювали митні формальності з товарами з початку року	49,5	47,6
<i>Кількість осіб - нерезидентів, які здійснюють операції з товарами і перебувають на централізованому обліку, тис. осіб:</i>	11,1	11,7

У табл.2.5 наведені дані щодо обсягів декларування за 2023 – 2024 рр. і аналізуючи дані таблиці можна зробити висновок про тенденцію до його зростання. Це стосується оформлених митних декларацій за формою ЄАД – зростання на 240,8 тис шт. у 2024 році у порівнянні з 2023 роком, електронних митних декларацій за формою ЄАД – на 242,1 тис штук. Крім того, збільшилась

кількість осіб - резидентів, які здійснюють операції з товарами і перебувають на централізованому обліку – на 13,4 тис осіб, кількість осіб - нерезидентів, які здійснюють операції з товарами і перебувають на централізованому обліку – на 0,6 тис осіб. Така тенденція, дозволяє говорити про створення ефективної інформаційної бази для проведення подальшого митного контролю.

Таким чином, на основі аналізу даних митної статистики, можна зробити висновок щодо важливості якісної та достовірної інформації про діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності для здійснення ефективного митного контролю.

2.2. Моніторинг діяльності митних органів щодо виявлення порушень митних правил

Митний контроль здійснюється на всіх етапах руху товарів та транспортних засобів із використанням прийомів документального та фактичного контролю, найефективнішими з яких є митні перевірки, основним нормативно – правовим документом при цьому є Митний кодекс України.

Дані табл.2.6 характеризують показники митного контролю за 2022 – 2024 рр. і за 10 місяців 2025 року у абсолютних величинах. Загальною тенденцією роботи митних органів щодо виявлення митних правопорушень є збільшення показників у 2023 році у порівнянні з 2022 роком і зниження їх у 2024 році, причому як у порівнянні з 2023 роком, так і у порівнянні з 2022 роком: виявлено порушень на 2 526 і на 1 689 одиниць менше відповідно; розглянуто справ митницями: на 813 і 7 145 одиниць відповідно; передано до суду: на 1 606 і на 415 одиниць відповідно.

Цифри десяти місяців 2025 року тільки підкреслюють вищезгадану тенденцію, ми бачимо загальне зниження всіх показників 2025 року і за два останні місяці навряд чи вони змінять загальну картину.

Таблиця 2.6.

Аналіз діяльності Держмитслужби щодо виявлення порушень митних правил у 2022-2024 рр., справ [43; 44; ; 45; 46]

Показники	2022	2023	2024	10 місяців 2025 року
Виявлено порушень	11098	11 935	9 409	8 084
Розглянуто справ митницями	9825	3 493	2 680	1 777
Передано до суду	5721	6 912	5 306	4 613

Зрозуміло, що критерій кількості проведених перевірок не є визначальним при оцінці ефективності митного контролю, може бути ситуація, що при меншій кількості перевірок грошовий ефект може бути більшим і тому у табл.2.7 ми наведемо дані щодо виявлених правопорушень у грошовому вимірі.

Таблиця 2.7.

Аналіз діяльності Держмитслужби щодо виявлення порушень митних правил у 2022-2024 рр., млрд. грн. [43; 44; ; 45; 46]

Показники	2022	2023	2024	10 місяців 2025 року
Виявлено порушень	2,9	8,9	18,0	10,7
Накладено штрафів митницями	0,77	0,11	0,086	0,052
Передано на розгляд до суду	3,0	6,4	18,0	10,3
Накладено стягнень за результатами розгляду справ судами	1,8	2,0	3,8	4,0

А дані табл. 2.7 якраз і демонструють зростання вартісних показників митного контролю по роках: виявлено порушень – збільшення з 2,9 млрд грн. у 2022 році до 18,0 млрд грн. у 2024 році, тобто на 17,1 млрд грн.; передано до суду – з 3,0 млрд грн. у 2022 році до 18,0 млрд грн. у 2024 році, тобто збільшення на 15,0 млрд грн.; накладено стягнень за результатами розгляду справ судами – з 1,8 млрд грн. у 2022 році до 3,8 млрд грн. у 2024 році і збільшення сум складає 2,0 млрд грн. тільки по показнику накладено штрафів митниця фіксується невелике зменшення показника.

Цифри 10 місяців 2025 року свідчать, що тенденція збільшення сум за порушення митних правил може зберегтися у 2025 році тільки по показнику накладених стягнень за результатами розгляду справ судами – 4,0 млрд грн.; по всіх інших показниках можливе їх зменшення, особливо відставання сум у порівнянні з 2023 році спостерігається по показниках виявлених порушень і переданих на розгляд до суду.

Можна зробити висновок, щодо підвищення ефективності митного контролю у частині якісних показників (табл.2.7), незважаючи на падіння кількісних показників (табл.2.6).

Важливим є аналіз вилучених предметів порушення митних правил (табл.2.8), що дозволить сконцентруватись митним органам на найбільш проблемних групах товарів, не розпорощуючись на інші, не такі визначальні товари.

Як видно з даних табл.2.8, у загальній сумі вилучених предметів порушення митних правил найбільшу питому вагу займають промислові товари, а саме: 65,5 % у 2022 році, 76,3 % у 2023 році і 71,6 % у 2024 році; потім іде валюта – 21,1 %, 17,8 % і 1,2 % відповідно по роках, причому тенденцією є зменшення зловживань з валютою. Збільшення фіксується і по зловживаннях, пов'язаних з продовольчими товарами: з 49,0 млрд грн. у 2022 році до 70,0 млрд грн. у 2024 році, тобто на 21,0 млрд грн. і по транспортних засобах – з 43,0 млрд грн. у 2022 році до 84,0 млрд грн. у 2024 році, тобто на 41,0 млрд грн.

Цифри десяти місяців 2025 року свідчать про зростання масштабів як загальної суми вилучених предметів порушення митних правил – на 399, 0 млн грн. або на 58,7 %, так і по окремих предметах – по валюті у 9,8 рази по транспортних засобах у 2 рази, по промислових товарах на 60,7 %, по продовольчих товарах зниження на 14,3%.

Таблиця 2.8.

Аналіз вилучених предметів порушення митних правил Держмитслужбою у 2022-2024 рр., млн. грн. [43; 44; ; 45; 46]

Показники	2022	2023	2024	10 місяців 2025 року
Вилучено предметів порушення митних правил	697,5	938,0	567,0	966,0
Промислових товарів	457,5	716,0	406,0	668,0
Продовольчих товарів	49,0	88,0	70,0	60,0
Валюти	147,3	73,0	7,0	69,0
Транспортних засобів	43,0	61,0	84,0	169,0

Проведений аналіз дозволяє виробити рекомендації, які полягають у тому, що основну увагу серед предметів порушення митних правил, треба звертати на промислові тари, відповідно сконцентрувавши людські та технічні ресурси на цій ділянці контролю.

Узагальнюючі показники контролю наведені у табл.2.9. з якої видно, що існує тенденція щодо зменшення кількості виявлених правопорушень, але одночасно фіксується більші суми виявлених порушень, що є позитивним моментом, який свідчить про якість контролю, але не на користь якості митного

контролю свідчить зменшення показника стягнутих штрафів до держбюджету у 2024 році у порівнянні з 2023 роком на 1 млрд грн., як фінальний етап митного контролю.

Таблиця 2.9.

Порівняльний аналіз ефективності роботи Держмитслужби щодо порушення митних правил у 2023 – 2024 рр., [44; 45]

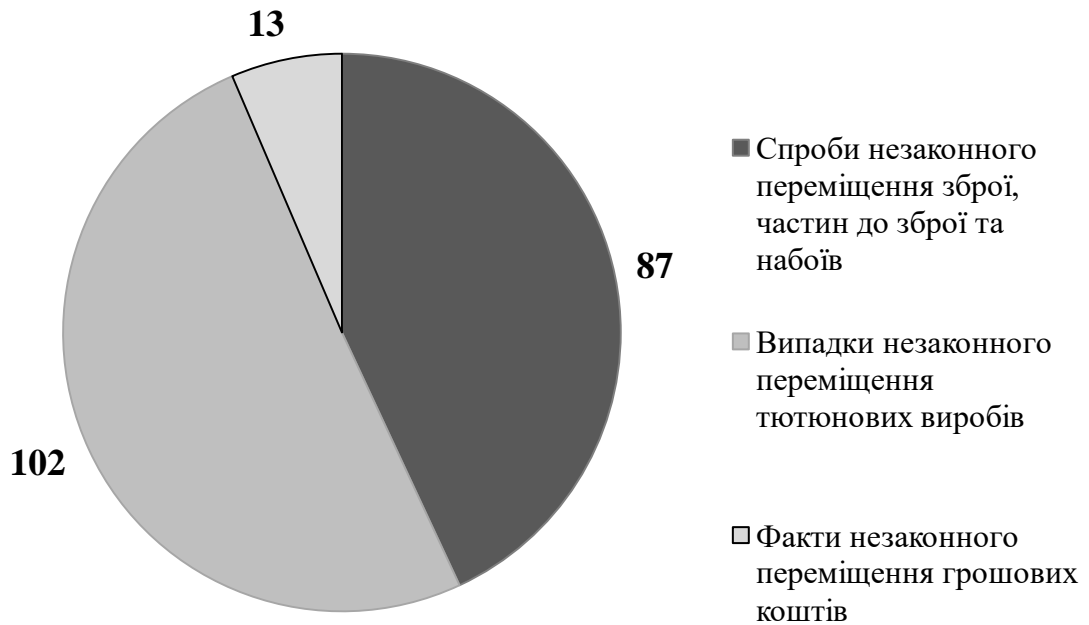
Показники		2023		2024	
		Кількість, тис од.	Сума, млрд. грн	Кількість, тис од.	Сума, млрд. грн
1.	Виявлено порушень	11 935	8, 9	9 409	18,0
2.	Розглянуто справ, од.	3 493	-	2 680	-
3.	Накладено штрафів, млн. грн	3 493	110,0	2 680	86,0
4.	Стягнуто штрафів до держбюджету, млн. грн	-	80,0	-	79,0

Це може характеризувати низький рівень підготовлених документів митними органами, які дають можливість суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності оскаржувати рішення і анулювати штрафи у законному порядку, тому на перший план висувається необхідність якісного застосування всіх інструментів митного контролю, починаючи від інформаційної бази і закінчуючи накладанням штрафів та пені і супроводження при необхідності цих рішень аж до судів.

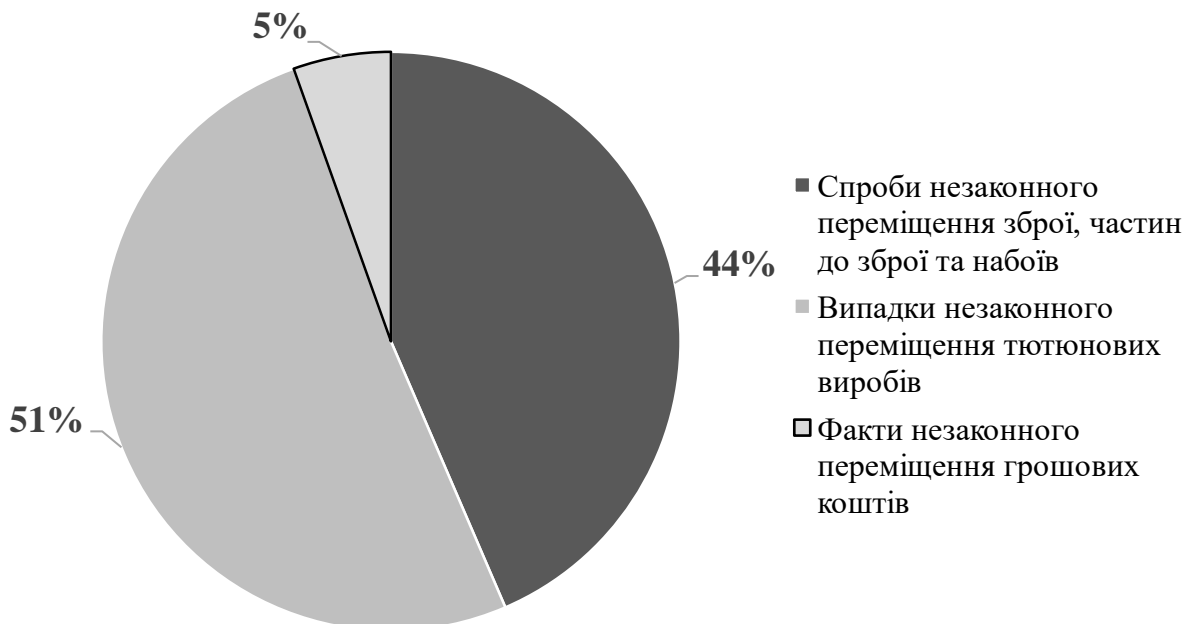
Поряд з сучасними методиками митного контролю, оснащення митних органів новітніми засобами контролю, наприклад сканерами, зберігається актуальність застосування у практиці митного контролю кінологічної служби митниць.

На рис.2.1 та 2.2 відображено ефективність кінологічних команд митниць за 9 місяців 2025 року. Як видно, найбільша питома вага виявлених порушень припадає на незаконне переміщення тютюнових виробів – 102 випадки або 51

%; 87 (44 %) випадків виявлення спроб незаконного переміщення зброї, частин до зброї та набоїв та 13 (5 %) фактів незаконного переміщення грошових коштів.

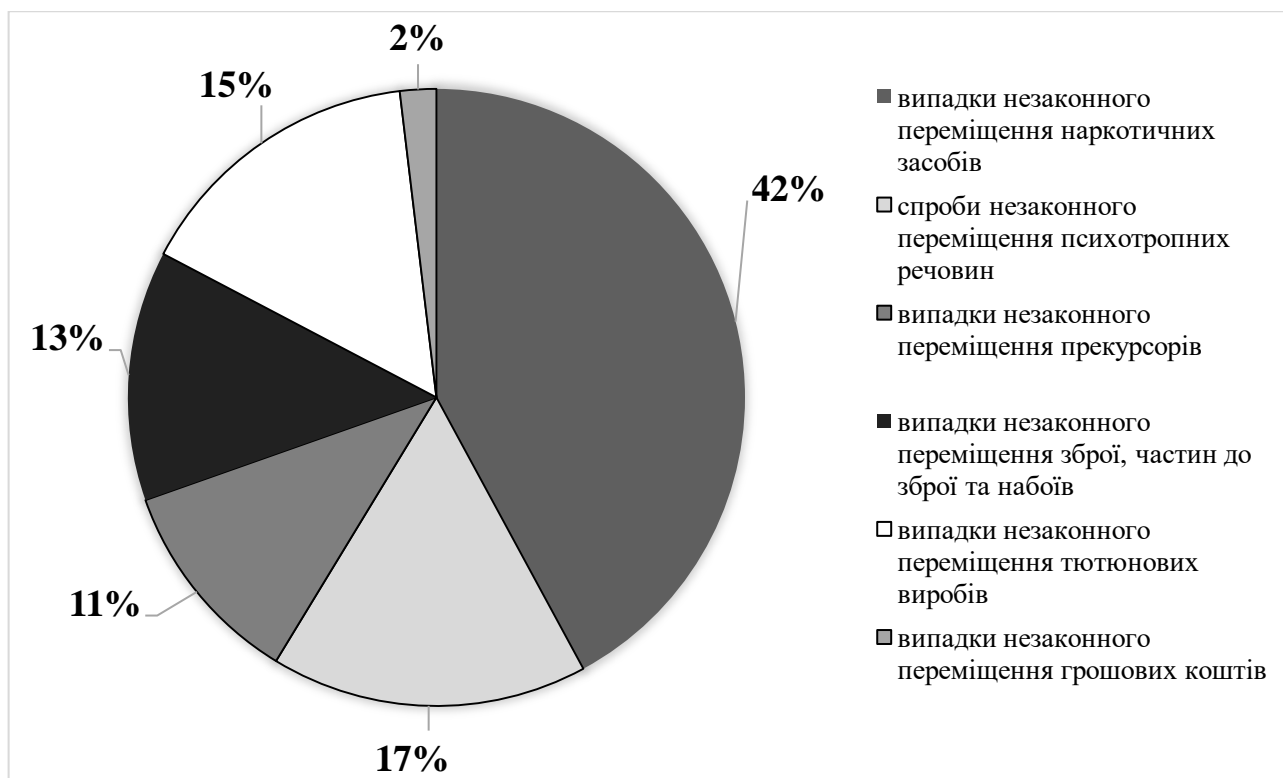

Рис.2.1. Кількість виявлених порушень митних правил за 9 місяців 2025 року кінологічними командами митниць, випадки [49]

Рис.2.2. Кількість виявлених порушень митних правил за 9 місяців 2025 року кінологічними командами митниць, % [49]

Якщо поєднати розглянуті вище випадки порушень (рис.2.1 і 2.2) з іншими випадками виявлених правопорушень для створення цілісної картини ефективності кінологічного напрямку митного контролю (рис.2.3), то було виявлено 279 випадків незаконного переміщення наркотичних засобів (42 %), 110 (17 %) спроб незаконного переміщення психотропних речовин, 102 (15 %) спроб незаконного переміщення тютюнових виробів, 72 випадки (11 %) незаконного переміщення прекурсорів, 87 (13 %) випадків виявлення спроб незаконного переміщення зброї, частин до зброї та набоїв та 13 (2 %) фактів незаконного переміщення грошових коштів.

Рис.2.3 Кількість виявлених порушень митних правил за 9 місяців 2025 року кінологічними командами митниць, % [49]

Зрозуміло, що ефективність застосування кінологів буде меншою, ніж при застосуванні сучасних технічних засобів контролю, але ця форма контролю може бути і повинна стати органічним поєднанням до них і у деяких випадків вона є єдиною можливою.

Таким чином, проведений аналіз ефективності митного контролю дозволяє зробити висновок щодо того, що існує загальна тенденція щодо кількісного скорочення виявлених порушень митних правил, але при одночасному зростанні якісних показників. Митний контроль є складовою державного фінансового контролю і тому його ефективність завжди буде вимірюватись у грошовому вимірі, але це не тільки сума штрафів, пені, але і треба розуміти, що внаслідок прийняття заходів митного контролю, серед яких найефективнішими є документальні перевірки, але і не відкидаючи превентивний контроль, є зекономлені суми коштів, які отримуються внаслідок попередження здійснення митного правопорушення ще на стадії його планування чи введення у дію.

РОЗДІЛ 3

ВЕКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Починаючи розгляд питання вдосконалення митного контролю, відзначимо, що, неможливо його побудувати в Україні без врахування кращих положень зарубіжного досвіду, враховуючи європейський напрямок руху країни. Перш за все відзначимо, що правопорушення у митній системі існують практично у всіх країнах світу і відповідно митний контроль організаційно присутній у всіх митних системах світу, але безумовно зі своїми особливостями, які обумовлені певними об'єктивними і суб'єктивними чинниками.

На початку доцільно в'яснити місце митного контролю серед основних завдань митних органів у Європейському Союзі (табл.3.1).

Табл.3.1

Основні функції митних органів згідно з Митними кодексом ЄС [52, с. 325]

<u>Захист фінансових інтересів Європейського Союзу</u>
<u>Захист Європейського Союзу від нечесної та нелегальної торгівлі</u>
<u>Забезпечення митної безпеки й безпеки Європейського Союзу та його мешканців, а також захист навколишнього середовища</u>
<u>Підтримка позитивного балансу між митним контролем (захисна функція) та сприяння легальній торгівлі</u>

Як видно з табл.3.1 функціонування митного контролю відноситься до захисної функції митної системи і повинен бути дотриманий баланс між ним і іншими функціями митної системи, такими захист від нелегальної торгівлі, захист навколишнього середовища, сприяння легальній торгівлі тощо.

Цікавим є визначення порушення митного законодавства, яке згідно Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні,

розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства, а зокрема ст. 1., «порушенням митного законодавства є будь-яке порушення або спроба порушення митного законодавства» [34], тобто навіть спроба порушити законодавство вважається порушенням зі всіма наслідками для такої дії.

Основним документом, який регулює митну діяльність у Європейському Союзі, є як і в Україні, Митний кодекс і якщо звернутись до його основних положень, то там наведене визначення митного контролю, під яким розуміють «певні дії митних органів з метою забезпечення правильного застосування митного та іншого законодавства, що регулює ввезення, вивезення, транзит, передачу, зберігання і кінцеве використання товарів, що переміщуються між митною територією Співтовариства та іншими територіями, та наявність і пересування в межах митної території товарів, що не походять зі Співтовариства, та товарів, поміщених під режим випуску для внутрішнього споживання» [32].

Ускладненням для ефективного функціонування митного контролю за кордоном, є наявність великої кількості країн членів Євросоюзу, крім того ще є широка гама відносин у митній сфері з країнами, які не входять до нього і це ставить велику кількість завдань перед митною політикою, але все таки основним з них є суворе дотримання суб'єктами бізнесу існуючого митного законодавства щодо порядку переміщення через кордони Євросоюзу товарів та транспортних засобів за допомогою організації певних заходів митними структурами.

З метою створення рівних умов саме у сфері митної політики, для всіх країн, які є членами Європейського Союзу, прийнято ряд положень:

- « а) усунення мит і рівнозначних зборів між державами-членами;
- б) усунення кількісних обмежень і рівнозначних заходів у взаємній торгівлі держав-членів;
- в) прийняття певних умов у галузі непрямого оподаткування, що впливають на товарообіг усередині Співтовариства;
- г) прийняття єдиного зовнішнього тарифу» [8, с. 31].

Ці заходи, які були зроблені у законодавчому регулюванні митної політики Європейського Союзу, мають сприяли рівноправному положенню різних по своїх економічних, політичних та культурних умовах у митній сфері.

Як ми вже згадували у першому розділі роботи, в основі митного контролю за кордоном лежить принцип вибірковості, навколо якого він і будується, зокрема за допомогою системи управління ризиками: «при застосуванні митного контролю використовується система управління ризиками; митна служба застосовує метод аналізу ризиків для визначення осіб і товарів, у тому числі транспортних засобів, що підлягають перевірці, та ступеня такої перевірки; для підтримки системи управління ризиками митна служба застосовує стратегію, яка базується на системі засобів оцінювання імовірності недотримання законодавства» [54, с. 388].

Згадка про митний ризик є і Митному кодексі митного союзу, де відображено положення, що митний ризик пов'язаний з недотриманням митного законодавства [25, с. 167], тобто головною причиною його виникнення вважається недотримання саме законодавства у митній сфері.

В основі митного контролю за кордоном лежать наступні імперативи: «1) усі товари, в тому числі транспортні засоби, які ввозяться на митну територію чи вивозяться з неї, незалежно від того, чи обкладаються вони митами та податками, підлягають митному контролю; 2) митний контроль обмежується мінімумом, необхідним для забезпечення дотримання митного законодавства; 3) при застосуванні митного контролю використовується система управління ризиками; 4) митна служба застосовує метод аналізу ризиків для визначення осіб і товарів, у тому числі транспортних засобів, що підлягають перевірці, та ступеня такої перевірки; 5) для підтримки системи управління ризиками митна служба застосовує стратегію, яка базується на системі засобів оцінювання імовірності недотримання законодавства; 6) система митного контролю передбачає контроль на основі методів аудиту; 7) митна служба прагне до співробітництва з іншими митними службами та укладення угод про взаємну допомогу з метою вдосконалення митного контролю; 8) митна служба прагне

до співробітництва з учасниками зовнішньої торгівлі та укладення меморандумів про взаєморозуміння з метою вдосконалення митного контролю; 9) митна служба, наскільки це максимально можливо, використовує інформаційні технології та засоби електронних комунікацій для вдосконалення митного контролю; 10) митна служба оцінює системи електронних комунікацій учасників зовнішньої торгівлі, якщо такі системи впливають на проведення митних операцій, для забезпечення їхньої відповідності вимогам митної служби» [54, с. 388].

На наш погляд, виходячи з вищенаведених положень щодо організації митного контролю, основними є його суцільний характер, тобто він стосується всіх товарів і транспортних засобів, які ввозяться і що є цікавим, це здійснюється всіх товарів і транспортних засобів, незалежно навіть від того. Чи з них сплачуються митні платежі.

Крім того, як ми вже згадували вище, характерними особливостями митного контролю є принцип вибіркості і на його основі система управління ризиками, яка базується на існуючій законодавчій базі і здійснюється відповідними управлінськими органами у сфері митної діяльності і за допомогою певних інструментів контролю, які і дозволяють не перевіряти весь обсяг зовнішньоекономічних операцій, а тільки деякі з них, тобто на практиці застосовується вибірковий характер контролю за допомогою системи управління ризиками.

Відобразимо розуміння процесу управління ризиками з позиції Всесвітньої митної організації (табл.3.2).

Як видно з табл.3.2. процес управління ризиками починається зі встановлення самого факту існування ризику, його ідентифікації, аналізу самої суті ризику, оцінки і обов'язкового вжиття заходів стосовно нього за допомогою інструментарію митного контролю і здійснюється він на трьох рівнях управління ними із певним набором інструментів.

Табл.3.2.

Процес управління ризиками*

Показники	Зміст
Моніторинг та перевірка процесу Оцінка відповідності визначеним вимогам	Установлення контексту
	Ідентифікація ризику
	Аналіз ризику
	Оцінка ризику
	Вжиття заходів стосовно ризиків
Рівні системи управління митними ризиками	<p><i>Оперативний рівень</i> - застосування визначених інструментів у конкретних випадках переміщення товарів;</p> <p><i>Тактичний рівень</i> - індикатори ризику; профілі ризику; методичні рекомендації щодо роботи посадових осіб митниць з аналізу та оцінки ризиків</p> <p><i>Стратегічний рівень</i> - визначення пріоритетних напрямів реалізації заходів</p>

*Побудовано на основі [1; 19, с. 43]

За допомогою системи управління ризиками досягається вирішення проблеми між інтересами держави, яка хоче посилення контрольної функції за переміщенням товарів і транспортних засобів і інтересами бізнесу, який зацікавлений у максимальному спрощенні митних процедур контролю.

Зрозуміло, що на шляху нашого вступу у Європейський Союз, основним завданням у сфері митного контролю буде саме впровадження цих основних положень його функціонування в українську практику, але із врахування національних особливостей цього процесу.

Сам процес євроінтеграції митниці, а саме за період 3 кварталу 2025 року, відображено у табл.3.3.

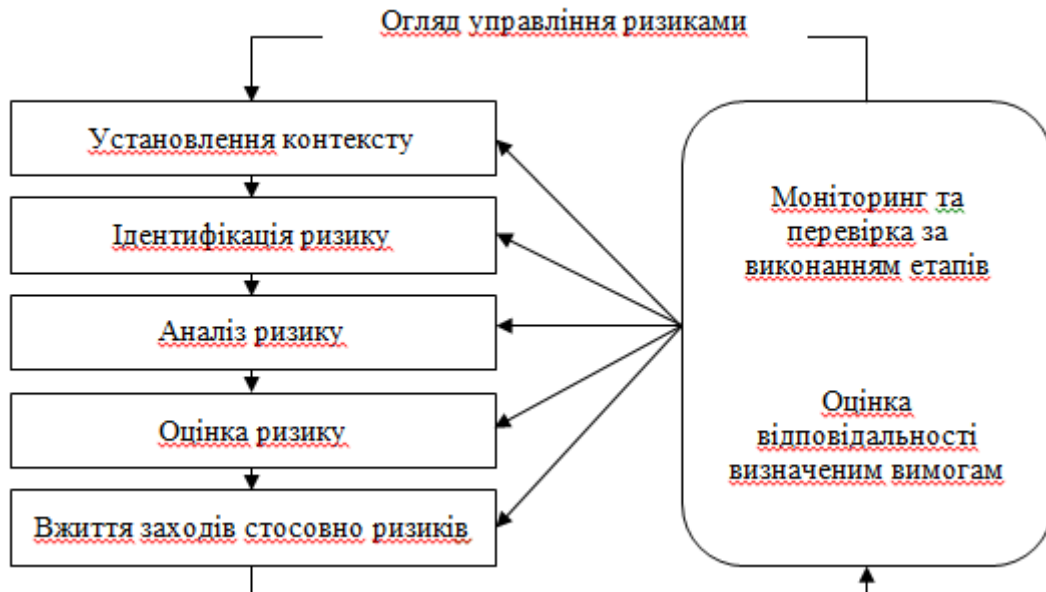
Табл.3.3.

Прогрес євроінтеграційної реформи митниці [48]

Єврокомісія відзначила прогрес України у модернізації митної сфери і рекомендувала надати митниці статус правоохоронного органу
Україна представила Єврокомісії підходи щодо адміністрування митних платежів за Розділом 33 «Фінансові і митні положення» (Брюссель)
Україна завершила масштабний процес двостороннього скринінгу з ЄС, зокрема за розділом 29 «Митний союз»
Уніфіковано порядки створення та ведення ключових митних реєстрів
Уряд підтримав проект нового Митного кодексу України та направив для оцінки Єврокомісією
Унормовано процедуру одноразової атестації митників

Виходячи зі світового досвіду функціонування митної системи і зокрема митного контролю, перш за все вважаємо, що магістральним шляхом підвищення ефективності митного контролю є застосування, а точніше сказати вдосконалення вже існуючої в українській практиці автоматизованої системи аналізу та управління ризиками (АСАУР), яка включає у себе такі етапи як встановлення контексту виникнення ризиків, його своєчасної і правильної ідентифікації, аналізу та оцінки всіх сторін ризику і обов'язково вжиття дієвих заходів контролю.

Це все має здійснюватись супроводжуватись постійно існуючим моніторингом та ефективною перевіркою за повнотою виконання кожного етапу АСАУР (рис.3.1). Відмітимо, що її застосування базується на принципі вибіркості, який є основою функціонування світових систем митного контролю.

Рис. 3.1. Процес управління ризиками [7, с. 180]

Але на наш погляд, необхідно його поєднувати з ефективним застосуванням митного пост – аудиту, який є однією з форм митного контролю і відбувається після закінчення всіх процедур оформлення товарів, робіт, послуг та транспортних засобів, принагідно зауважимо, що пост - аудит широко застосовується у світовій практиці. Тобто необхідно зменшити час митного оформлення і відповідних процедур митного контролю, але в відповідно розширити його після митного оформлення і випуску товарів у вільний обіг.

Поряд із застосуванням таких нових форм митного контролю як митний пост – аудит, не можна відкидати і існуючу найбільш ефективну форму, а саме митні перевірки, які дозволяють виконувати основну функцію української митної системи, а саме фіскальну, що на практиці означає перевірку сплати митних платежів, і які є основою формування дохідної частини, особливої актуальності це набуває у час війни при гострому дефіциті фінансових ресурсів.

Це завдання виконується і завдяки покращенню самого процесу адміністрування митних податків, що включає у себе такі напрямки як оптимізація ставок податків; ефективний контроль за формуванням митної вартості товарів, як основи бази оподаткування і одночасно основного шляху ухилення від сплати податків у митній сфері за рахунок її заниження; контроль

за наданням нових та вже існуючих митних пільг; ефективно і повне ведення обліку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Важливим є і спрощення митних процедур при перетині кордону, чому сприяє входження України у Конвенції про процедуру спільного транзиту та Конвенцію про спрощення формальностей у торгівлі товарами і застосування в українській митній практиці NCTS (нова комп'ютеризована транзитна система) і відповідно застосування транзитних декларацій (Т1), участь у програмі АЕО (авторизованого економічного оператора), тільки за третій квартал 2025 року отримано 13 авторизацій АЕО і більше 1 250 інших авторизацій на застосування спрощень, включаючи транзитні [48]. Цей напрямок, а саме спільний транзит, є важливим з позиції того, що у ньому зацікавлений бізнес, який прагне до оптимізації своєї зовнішньоекономічної діяльності, яка буде полягати у зменшенні своїх витрат на ведення бізнесу за рахунок зменшення часу на кордоні на оформлення своїх товарів.

У квітні 2024 році Україна перейшла на використання NCTS Фаза 5 і загалом «за 2024 рік у країнах-учасниках Конвенції про процедуру спільного транзиту було успішно завершено понад 73 тис. переміщень, розпочатих митними органами України. Водночас в Україні було успішно завершено більше 21 тис. переміщень, розпочатих в інших країнах-учасниках Конвенції. Загалом оформлено більше 94 тис. транзитних декларацій, з них майже 60 тис. - у системі NCTS Фаза 5. Від початку застосування в Україні процедури спільного транзиту, тобто з 1 жовтня 2022 року, митники оформили 136,2 тис. транзитних декларацій». Крім того «відповідно до умов Конвенції про процедуру спільного транзиту в системі управління гарантіями GMS зареєстровано 109 загальних та 10 151 індивідуальна гарантія. Станом на початок січня 2025 року діючими є 89 загальних та 5 901 індивідуальна гарантія, загальна сума гарантування яких складає близько 759,5 млн євро» [47].

Найвищий показник оформлення транзитних декларацій, а саме більше ніж 35,7 тисяч (+1,8 тисяч до 2 кварталу) було зафіксовано у 3 кварталі 2025 року [48].

Все це безумовно спрощує процедуру митного контролю, вивільняє час і людський ресурс як митних органів, так і бізнесу.

Близьким до цього процесу є і покращення матеріально – технічної бази митних органів: це закупівля нової техніки, відповідного сучасного спеціалізованого обладнання, ремонти прикордонних пунктів, все що дозволяє або нівелювати або звести до мінімуму вплив працівника митного органу на прийняття рішення під час безпосереднього контакту з суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності.

Не можна відкидати і такий напрямок підвищення ефективності митного контролю як боротьба з корупцією, причому це стосується не тільки митних органів, але і суб'єктів бізнесу, які не повинні провокувати працівників митниці на всіх рівнях управління митними відносинами. Це важливо ще й тому, що європейські партнери приділяють цьому питанню велику увагу.

У цьому контексті важливим є і такий напрямок як автоматизація, комп'ютеризація митних процесів, що дозволяє зменшити роль людського фактору, менший контакт працівників митних органів з суб'єктами бізнесу.

Близьким до цього завдання, є і підвищення професіоналізму працівників митних органів всіх управлінських ланок митної системи України, яке полягає у безперервному професійному зростанні, застосування у своїй діяльності кращих взірців світової практики.

У більшості наших положень ми виділяли інструменти фактичного митного контролю але не потрібно забувати і про профілактичну роботу з платниками податків, завжди легше і дешевше попередити митне правопорушення, ніж приймати заходи вже після його здійснення.

ВИСНОВКИ

1. Митний контроль є невід'ємною частиною фінансового контролю в Україні, що передбачає контроль за рухом грошових коштів на всіх етапах їх формування і витрачання. Його актуальність зростає у період війни внаслідок гострого дефіциту грошових ресурсів, яких потребує її ведення. Внаслідок війни економіка України втратила свою потужність, тому що багато зруйнованих промислових та інфраструктурних об'єктів, частина території країни опинились під окупацією, гострий дефіцит робочої сили тощо, все це впливає на надходження до бюджету, а саме за рахунок власних податкових надходжень, до яких якраз і відноситься митні надходження, фінансуються Збройні Сили України. Зрозуміло, що митний контроль, який здійснюється за допомогою певних інструментів, має саме сприяти більш повному наповненню дохідної частини бюджету за рахунок митних податків і більш ефективному виконанню відповідно витратної частини бюджету.

2. Актуальність боротьби з митними правопорушеннями, або ще як часто у літературі зустрічаються такі визначення цього процесу як митні злочини, митні делікти, порушення митних правил, порушення митного законодавства, викликана зростаючими потребами бюджету України у додаткових податкових надходженнях, частиною з яких саме є митні надходження, значення і важливість яких значно зросла в умовах ведення військових дій. Якими б термінами не характеризувався процес порушення митного законодавства, його результатом є вчинення платниками податків певних протиправних дій, які призводять до недонадходження податків до бюджету, а саме дохідної частини, яка у свою чергу є основою для фінансування різного роду видатків держави і якщо соціальна сфера у період війни фінансується за рахунок міжнародної допомоги, то потреби оборони фінансуються за рахунок внутрішніх джерел держави, а саме податків і зборів. Саме тому проблема

боротьби з митними правопорушеннями така актуалізована і центральну роль у її вирішенні відіграє митний контроль як основа боротьби з негативними проявами порушень у митній сфері держави.

3. Всі негативні дії платників податків у митній сфері характеризуються їх певною дією, зокрема порушенням митних правил і наслідками внаслідок вчинення таких дій, зокрема недонадходженнями митних податків до бюджету. У даному випадку відбувається порушення митного законодавства, наприклад Митного кодексу України і за які встановлена відповідальність платника податків.

Під час здійснення митного контролю наявні його суб'єкти: з однієї сторони держава в особі органів управління митними відносинами, а саме Державна митна служба України, а з іншої – платники податків; об'єкти – товари, роботи та послуги, на які спрямовані дії учасників митного процесу, зокрема суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і внаслідок яких відбуваються негативні з точки зору контролюючих органів, зокрема митних органів, процеси, наприклад заниження митної вартості товарів і як наслідок недонадходження митних платежів до бюджету.

4. Важливою умовою ефективного митного контролю є наявність достовірної, повної та якісної інформації, яка слугує його інформаційною базою. З цією метою можна використовувати дані митної статистики щодо обсягів експорту та імпорту у країні; груп товарів; даних про переміщення товарів через пункти пропуску; декларування товарів. Наявність таких даних дозволяє сконцентрувати людські та матеріальні ресурси митних органів на визначальних та значущих напрямках митної діяльності.

5. Аналіз практики митного контролю показав, що тенденцією є зменшення кількості виявлених правопорушень, але з одночасним збільшенням сум виявлених порушень. Потенційно негативним є зменшення показника сум стягнутих до держбюджету, що може свідчити або про низьку якість підготовлених рішень митними органами, або про

високу якість оскарження суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності рішень митних органів. Серед предметів митних порушень найбільшу питому вагу займають промислові товари, визнання такого факту дозволяє сконцентрувати на цій ділянці контролю більшу частину ресурсів митних органів для більш ефективної боротьби з цим видом порушення митних правил.

6. Митний контроль за кордоном виступає складовою частиною більш широкого поняття, а саме митної політики, яка у свою чергу є невід'ємною частиною зовнішньої та внутрішньої політики, керівництво якими здійснюють відповідним чином регламентовані інституції. У кінцевому випадку повинне бути виконане завдання ефективного захисту внутрішнього ринку, регулювання торгово-економічних операцій суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, стимулювання збільшення валового внутрішнього продукту, причому це все повинно здійснюватися у межах митного законодавства, яке діє на території Європейського Союзу.

7. Митний контроль у Євросоюзі, який ускладнений через велику кількість країн його членів і країн, які мають зовнішньоторгові операції з Євросоюзом, здійснюється на основі ряду принципів і положень, але основними є його суцільний характер, тобто він здійснюється щодо всіх товарів і транспортних засобів, незалежно від того, чи вони попадають під оподаткування чи ні; принцип вибірковості на основі якого побудована система управління ризиками, але при цьому повинен існувати ефективний набір інструментів контролю у рамках чинного митного законодавства. Система управління ризиками сприяє вирішенню проблем співвідношення врахування інтересів держави і бізнесу: держава повинна мати максимальну контрольну складову, а бізнес прагне до максимального спрощення процедур контролю.

8. Магістральними шляхами підвищення ефективності митного контролю є: спрощення митних процедур при перетині товарами і

транспортними засобами кордону; подальше вдосконалення і широке розповсюдження системи аналізу та управління ризиками; застосування митного пост – аудиту; автоматизація та комп'ютеризація процедур митного контролю; боротьба з корупцією; розповсюдження превентивного митного контролю; покращення матеріально – технічної бази митних органів; ефективний обмін інформацією з митними органами зарубіжних країн, особливо тих, які межують з Україною; дотримання балансу між інтересами держави і бізнесу; спрощення адміністрування митних податків; посилена увага до боротьби з контрабандою, а також викорінення найбільш поширених схем ухилення від оподаткування, наприклад заниження митної вартості, яке призводить до недонадходження митних платежів у дохідну частину бюджету; стабільність митного законодавства і приведення його до кращих світових взірців; постійне вдосконалення професійних навичок працівниками митних органів; підвищення якості митного контролю за рахунок якісного оформлення протоколів про порушення митних правил та накладення штрафів, щоб зменшити їх кількість оскаржень суб'єктами бізнесу у судах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**REFERENCES**

1. Вакульчик О.М., Сисолятіна І. Г. Роль митного пост аудиту в побудові профілю ризику. Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка». 2011. №2 (46). С. 13-24
2. Герчаківський С.Д. Митна справа. Навч. посіб. Тернопіль: Вектор 2020. 316 с.
3. Годованець О.В. Митний контроль: сутність та економічний зміст. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Випуск 20. Частина 1. С. 159-163.
4. Годованець О.В., Кекіш І.П. Митний контроль та митне оформлення: Навч. посіб. Тернопіль: Вектор. 2016. 776 с.
5. Голинський Ю.О., Гриник І.Р. Митний контроль в Україні та напрями його вдосконалення. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С.646-650.
6. Горобець Н. С, Полянська Є. А. Митна злочинність: поняття та проблеми правового визначення в Україні. *Juris Europensis Scientia*. Випуск 3, 2020. с.79 – 83.
7. Гуцаленко Л. В., Марчук У. О., Фабіянська В. О. Митний пост-аудит: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури». 2018. 388 с.
8. Денисенко В. В. Правове забезпечення митної політики: міжнародно-правові стандарти та українське законодавство: навчальний посібник. Запоріжжя: ЗНТУ. 2018. 326 с.
9. Дмитрів В.І. Вектори протидії митній злочинності в Україні й світі. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2018. No 1. URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2018/63.pdf
10. Додін Є.В. Митна злочинність: поняття та структура. Актуальні проблеми держави і права. 2011. No 3. С. 361–375.

11. Додін Є.В. Організація заходів протидії митній злочинності та митної деліктності. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 1. С. 79–85
12. Додін Є.В. Організація заходів протидії митної злочинності та митної деліктності. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 1(1). С. 79-85.
13. Дьяченко О.В, Вишинська Т.Л., Литвин С.М. Митний контроль як один із засобів виявлення правопорушень у сфері митного регулювання. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 2. Том 1. С. 218-227.
14. З якими "схемами" за допомогою АСАУР борються податківці на митницях. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/onenews/126627>
15. Калінеску Т.В., Недобєга О.О., Альошкін В.С. Митна безпека : підручник/Т.В. Калінеску, О.О. Недобєга, В.С. Альошкін. Сєвєродонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. 336 с. https://www.polessu.by/sites/default/files/sites/default/files/02per/03document/435_1.pdf
16. Капітанець С.В. Запобігання та протидія митним правопорушенням: аналіз закордонного досвіду. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 26. Ч.І. С. 55-58.
17. Квеліашвілі І.М. Конвергенція митних принципів і стандартів в умовах євроінтеграції України: державноуправлінський аспект. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. вип. 1(21). 2019. С. 1-14.
18. Коваль В.В. Декриміналізація «товарної» контрабанди – доцільність та ефективність. *Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України (управлінські, фінансово-економічні, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти)*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Дніпро, 20 квітня 2017 р.). Дніпро. 2017. С. 169-171.
19. Ковальова М. Л. Особливості системи управління митними ризиками: світовий та український досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 35. 2021.с. 42 – 46

20. Конратьєва К.Д. Сучасні тенденції та перспективи модернізації митного контролю на шляху до Європейського співтовариства. *Розвиток митного законодавства України в умовах міжнародних інтеграційних процесів*: матеріали студентського науково-практичного круглого столу (м. Ірпінь, 16 березня 2018 р.). Ірпінь, 2018. С. 82-86.

21. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254 к/96-вр](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%20к/96-вр).

22. Костишин Ю. С. Розвиток митного контролю в системі фінансової безпеки держави: дис. ... докт. філософії: 072 . Житомир. 2021. 266 с.

23. Кривіцький В. Оцінка результативності контролю в умовах спрощення митних формальностей. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. № 4 (16). 2018 с. 246 – 252.

24. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

25. Кулик Г. Митні ризики та ризики в управлінні системою державною митною службою України: сутність та співвідношення. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 4 (15). С. 167-174.

26. Миколаєць А. П. Особливості механізму організації та проведення митного контролю в системі фінансового контролю України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. №11. 2015. <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1071>

27. Митна справа : підруч. / Крисоватий А. І., Герчаківський С. Д., Дем'янюк О. Б. та ін.; за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль : ВПЦ «Екон. думка ТНЕУ», 2014. 540 с.

28. Митне оформлення товарів на період воєнного стану: ключові новації для бізнесу. URL: https://biz.ligazakon.net/news/210518_mitne-oformlennya-tovarv-na-perod-vonnogo-stanu-klyuchov-novats-dlya-bznesu

29. Митне право. Мультимедійний навчальний посібник https://arm.naiiu.kiev.ua/books/mutne_pravo/parts/part4.html

30. Митний безвіз – про що насправді мова. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/212545_mitniy-bezvz---pro-shcho-naspravd-mova
31. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page17>.
32. Митний кодекс Європейського Співтовариства : Регламент, затверджений Європейським Парламентом і Радою (ЄС) від 23.04.2008 № 450. URL: http://logisticsinfo.ru/wp-content/uploads/2012/11/EUcustoms_Regulation.pdf.
33. Міжнародна Конвенція про адміністративну взаємодопомогу у сфері митних відносин від 27.06.2003 р // ЛІГА-ЗАКОН. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU03399.html (дата звернення: 10.09.2022)
34. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 23.05.2000 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_926#Text.
35. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припинення порушень митного законодавства від 09.06.1977 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_926.
36. Міжнародна Конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU73025.html
37. Мушенко В.В., Тімашов В.О. Правовий інститут митного контролю, його принципи, види. *Приватне та публічне право*. 2020. № 2. С. 102-107.
38. Огонь Ц.Г., Ломейко Ю.А. Оцінка ризиків та завдання митного контролю в Україні. *Економічний вісник університету*. Випуск № 33/1. С.428 – 439
39. Особливості застосування АСАУР при здійсненні митного контролю. URL: <https://news.dtki.ua/state/zed/53682-osoblivosti-zastosuvannya-asaur-pri-zdiisnenni-mitnogo-kontrolyu>
40. Остапчук І.І., Перевознюк К.Я. Методи боротьби з контрабандою в Україні. *Сучасні тенденції розвитку митної справи в умовах євроінтеграції*:

матеріали наук.-практ. круглого столу. м. Ірпінь, 6 грудня 2016 р. Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь. 2017. С. 90- 94.

41. Офіційний веб – сайт Державної казначейської служби України
URL: <http://www.treasury.gov.ua>

42. Офіційний веб - сайт Державної митної служби України. URL:
<https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri#statistika>

43. Офіційний веб - сайт Державної митної служби України. URL:
<https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-2022-rik-mitnitsi-derzhmitsluzhbi-viiavili-porushen-mitnikh-pravil-na-sumu-29-mlrd-grn-1051>

44. Офіційний веб - сайт Державної митної служби України. URL:
<https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-2023-rik-mitnitsi-derzhmitsluzhbi-viiavili-porushen-mitnikh-pravil-na-sumu-89-mlrd-grn-1444>

45. Офіційний веб - сайт Державної митної служби України. URL:
<https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-2024-rik-mitnitsi-derzhmitsluzhbi-viiavili-porushen-mitnikh-pravil-na-18-mlrd-grn-1967>

46. Офіційний веб - сайт Державної митної служби України. URL:
<https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-10-misiatsiv-2025-roku-mitni-organi-viiavili-8-084-porushen-mitnikh-pravil-na-107-mlrd-grn-2513>

47. Офіційний веб - сайт Державної митної служби України. URL:
<https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/pidsumki-mitnogo-bezvizu-za-2024-rik-ukrayinskii-biznes-okhoche-koristuietsia-protseduroiu-spilnogo-tranzitu-1981>

48. Офіційний веб - сайт Державної митної служби України.
URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/mitnii-ogliad-za-iii-kvartal-2025-roku-ukrayinska-mitnitsia-rozvitok-popri-viinu-2478>

49. Офіційний веб - сайт Державної митної служби України.
URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/kinologichni-komandi-derzhmitsluzhbi-zupinili-663-sprobi-nezakonnogo-peremishchennia-zaboronenikh-rechovin-i-predmetiv-2483>

50. Рада ухвалила закон про “митний безвіз”.

URL: <https://psm7.com/uk/legislation/rada-prinyala-zakon-o-tamozhennom-bezvize.html>

51. Регламент Ради (ЄЕС) No 2913/92, що засновує Митний кодекс співтовариства: від 12.10.1992 р. No 2913/92. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_742.

52. Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні: монографія/за заг. ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: Університетська думка, 2020. 414 с.

53. Товт Вікторія Михайлівна Сутність та особливості здійснення митного контролю. *Ефективність державного управління*. вип. 1 (58). ч. 1. 2019. С.133-142

54. Щербатюк Н. Організація митного контролю: європейський досвід. Часопис Київського університету права. 2020. №1. С. 387-391.

55. Хома В.О. Законодавчі засоби боротьби з незаконним переміщенням тютюнових виробів через митний кордон України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 5. С. 137-140.

56. Хома В.О., Царенко В.І. Актуальні проблеми удосконалення системи протидії митним правопорушенням: монографія. Хмельницький. 2018. 194 с.

57. Хомулянський В.В. Адміністративно-правова протидія порушенням митних правил: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя. 2021. 242 с.

